

ÂŞIK TALİBÎ COŞKUN

Dr. Doğan KAYA

Sivas'ın Altınyayla ilçesinde doğmuştur. Doğumu nüfus cüzdanında 1320 yazılıdır. Bu tarih miladi olarak, 1904 yılına tekabül eder. Ancak o vakitler nüfus kimlik belgelerinin ve doğum tarihlerinin zamanında yapılmadığını gözönüne alırsak, 1904 yılını ihtiyatlı karşılamamız gerekir.

Talibî, sağlığında 5.2.1974 yılında bastırıldığı *Kıbrıs Destanı* adlı kitabın 19 sayfasında yer alan;

*Dünyada kendimi beyhude yordum
Akli karalı çok günleri gördüm
Tamam yetmiş yedi yaşıma girdim
Ak alnımın kara yazıları var*

ifadesinde; gerekse destanın sonundaki; 1314 *doğumlu muharebelerin Topçu Askeri, yaşlı halk ozam Talibî Coşkun (20.9.1974)*" ibaresine baktığımızda, doğumunun 1898 yılı ortaya çıkmaktadır ki bunu kendisi de söylemektedir. Ancak bugüne kadar Talibî'nin doğum tarihiyle ilgili olarak 1896, 1898, 1900, 1904 ve 1905 gibi farklı tarihler telaffuz edilmiştir. Söylenilen tarihlerinden hangisi Talibî'nin doğum tarihidir? Herhalde, bu kadar çelişki içinde doğum tarihi olarak, Talibî'nin ömür boyu söylediği 1898 tarihini kabul etmek durumundayız.

Talibî'nin asıl adı Hacı Bektaş'tır. Sülâlesi *Karabağdatoğulları* olarak bilinir. Tüccar olan dedesi Hasan Hüseyin'in isminin halk tarafından "Hassük" olarak telaffuz edilmesinden dolayı sülâle adı Hassükler şeklinde anılır. Aile yaklaşık 200 yıl önce Bağdat'tan Altınyayla'ya gelip yerleşir. Babası, Bekir Ağa'nın oğlu Mustafa, annesi de Taşlıhüyük köyünden Seyitler sülâlesinden Meryem' dir.

Talibî'nin ismini, dedesi Hacı Hasan Hüseyin koymuştur. Yoz tüccarlığı yapan dedesi, Haymana'dan Sivas'a dönerken yolu, Hacıbektaş'a uğramıştır. Halkın büyük sevgi ve yardımından etkilenip orada "torunu olduğunda adını Hacı Bektaş koyacağı" na dair kendi kendine söz vermiştir. Sivas' a döndükten sonra Talibî, doğmuş, o da verdiği sözü

yerine getirmiştir. Mustafa. ve Meryem'in Hacı Bektaş'tan başka Ahmet, Mehmet, Bekir ve Fadime isminde dört Çocuğu daha vardır.

Adı Hacı Bektaş olan Talibî'nin soyadı Coşkun'dur. 1934 yılında soyadı kanunu gereğince herkes bir soyadı alırken, Talibî de bu ismi kendisine soyadı olarak seçmiştir. Şair Coşkun Ertepmar, bir sohbetta bana Talibî'ye soyadını kendisinin verdiğini söylemişti. Bunu da belirtmeden geçmeyelim.

Talibî, çocukken annesi tarafından Başyayla köyünde Bekir Hoca'ya okumaya göndermiştir. Ancak Talibî istenileni verememiştir. On üç yaşındayken Birinci Dünya Savaşında babası tifo hastalığına yakalanmış ve kurtulamamış, Sivas'ın Karacalar köyüne defnedilmiştir. Bunun üzerine Talibî, dört kardeşi ile birlikte (Ahmet, Mehmet, Bekir, Fadime) yetim kalmıştır. En büyükleri Talibî'dir. Çocuklukları yoksullukla geçmiştir. Talibî, bir yandan çobanlık bir yandan da rençperlik yaparak ailesinin geçimini üstlenmiştir. Talibî, o günkü durumunu bir şiirinde şöyle dile getirmiştir:

*On üç yaşında da fikire daldım
Babam şehit oldu ben yetim kaldım
Umur başa düştü perişan oldum
Ağlayıp yumardım iki gözümü*

Talibî, küçükken bir müddet hocaya gitmiş, Arap Alfabetini, daha sonra da kendi kendine Latin Alfabetini öğrenmiştir. Sesinin güzel olduğun söylenir. Bir ara, köyünde imamlık da yapmıştır.

On yedi yaşında Kürkçüyurdu köyünden Zeliha ile evlenmiştir. Bu evlilikten Hüseyin, Mustafa ve Kuddusi adlarında üç oğlu olmuştur. çocuklarını yoksulluk içerisinde büyüten Zeliha, 1963'te vefat etmiştir. Talibî'nin başından bir çok evlilik geçmiştir. Hatta halk, 10'dan fazla evlendiğini rivayet etmektedir. Vefat etmeden önce oğlu Hüseyin'e Ankara'da bir kızının, Çanakkale'de de bir oğlunun olduğu söylemiştir. Öldüğü zaman, Ağrılı Şaziye adlı birisi ile evlidir.

Talibî, 19-20 yaşlarında iken anneleri Meryem vefat eder ve birkaç ay sonra da Talibî, askere gitmiştir. Askerlik eğitimini Konya, İzmir ve Sivas'ta askerlik yaptıktan sonra 24 yaşındayken tezkiresini almıştır.

Askerlik hizmeti sonrası Talibî'nin dirliği-düzeni bozulmuş o da çareyi gurbete çıkmada bulmuştur. Gurbete çıkmasında gördüğü rüyanın da etkisi olmuştur. Bir gün rüyasında Evliya Çelebi'yi görmüş. Evliya, rüyasında ona Kur'an-ı Kerim okumuş sonra;

“Üzülme sen de benim gibi seyahate çık, kendini avutursun.” diye öğütlerde bulunmuştur. Ölünceye kadar yurdun dört bucağını dolaşmıştır. Türkiye’de -deyim yerindeyse- hemen hemen gitmedik yer bırakmayan Talibî kendisinden söz edilirken “İkinci Evliya Çelebi” yahut “XX. yüzyılın Evliya Çelebi’si” gibi sıfatlarla anılmıştır. Bunun yanında o “Aşkın Pehlivanı” yahut “Turizm Halk Şairi” gibi sıfatları da kullanmıştır. 1938 yılında itibaren başlayan gurbet hayatı, ölüm tarihi olan 1976 yılına kadar sürmüştür.

Talibî, geçimini genellikle okullarda ve sinemalarda okuduğu şiirlerden kazandığı para ile sağlamaya çalışmıştır. Şiirlerini kendisine has nağmelerle terennüm etmiştir.

Talibî, Ahmet Kutsi Tecer’in, 5-7 Kasım 1931 tarihinde Sivas’ta yaptığı I. Sivas Halk Şairleri Bayramına katılma imkânı bulmuştur. Halkın oldukça ilgi gösterdiği Âşıklar Bayramına; *Revanî, Meslekî, Veysel, Suzanî, Süleyman, Karlı Mehmet, Müştak, Yarım Ali, Talibî, Yusuf, Sanatî* gibi âşıklar katılmıştır.

Talibî yaşlılığında, eskisi gibi seyahate çıkamamıştır. Yorgundur. Ankara’ya yerleşmeye karar verir ve Ulucanlar Caddesi, 58 numarad bir ev kiralar.

Gezilerini ve hayatını, çoğu zaman şiirlerine konu eden Talibî, hep bedbaht, şanssız, çilekeş, mücadele azmini yitirmiş biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

*Beni Ankara ya düşürdün felek
Bulamam yatacak yer deli gönül
Yataksız yorgansız şaşırırım felek
İssiz viraneye gir deli gönül*

*Bir ev tuttum sıvaları dökülmüş
Çatısı yok tahtaları sökülmüş
Eğri büğrü direkleri dikilmiş
Cesaret et burda dur deli gönül*

.....
*Şehirden köyüme köyden şehre
Gidip gele gele yoldan usandım
Düştüüm soğuklara kışa bahara
Dereden tepeden belden usandım*

Ankara’ da geçimini zar-zor sağlamaktadır. Kara günler saçını ağartmış, gurbet yüzünü güldürmemiştir.

*Tezden ağarrdı saçlarım
Kara günler göre göre*

*Yürümedim şu dünyada başlıyım
Hemi karalıyım hemî ağılıyım
Tonus'ta büyüdüm rençper oğluyum
Gurbette ak ettim siyah saçları*

Hayatının hemen hemen tamamı çileli geçen Talibî, hep başkalarına gıpta etmiştir, gönü daima gamlı olmuştur.

*Fidan oldum büyümedim
Yeşil yaprak giyemedim
Ben bir ekmek yiyemedim
Dudağım var dişim yoktur*

*Ne belâlı başta kaldım
Baharı yok kışta kaldım
Senelerce boşta kaldım
Eller gibi işim yoktur*

Kendi değeri bilinmemiş; işi hep aksine gitmiştir. Çektiği azap dolu günler, ona hayatı anlamsız kılmıştır.

*Saraydan düşmüştüm mermer taş idim
Beni bir yapıya koyan olmadı*

*Eller gibi suyum arka gitmiyor
Bir kutu kibrite gücüm yetmiyor*

*Evvvel hoşlanırdım süsten çalımdan
Şimdi saçlarımı taramıyorum*

Altınyayla'da belli bir şanı şerefi olan Talibî, maalesef gurbette çoğu defa aynı ilgiyi ve takdiri bulamamış ve tabii haklı olarak bu durumdan yakınmıştır.

*Ülkeler içinde ülkem var idi.
Deryalar yüzünde dalgam var idi
İnsanlar yanında gölgem var idi
Eğildi bir yana dallarım eyvah
.....*

*Evvel bizi bilmeyenler tanırdı
Kazamız içinde zengin denirdi
Odamızda türlü yemek yenirdi
Şeker gitti şerbet gitti bal gitti*

Son programını, ölümünden birkaç gün önce Ankara'da bir askeri birlikte yapmış, program sonrası kendisine 600 lira verilmiştir. 12 Mart 1976 günü evinin yakınındaki bir kahve de otururken, birden yere yığılmış ve orada vefat etmiştir.

Ertesi günü, Ankara'da yayımlanan Şafak adlı gazetede şu haber çıkmıştır: "*Halk Edebiyatımızın tanınmış ve sevimli simalarından Sivaslı halk ozanı Talibî (Hacı Bektaş Coşkun) Ankara 'da vefat etmiştir...*"

Öldüğünde, cebinden birkaç gün önce kazandığı para çıkmıştır. Yegane serveti de bu para ve ömür boyu göğsünde gururla taşıdığı altın madalya ve diğer madalyalar olmuştur. Bu para ile kefeni alınmış ve cenazesi birkaç kişinin yardımıyla Ankara Karşıyaka Mezarlığında, Ada G-8'de, 343 no'lu mezara defnedilmiştir.

.....

Âşıklar, çeşitli özellikleriyle edebiyatımızda yer alır ve kendilerinden söz ettirirler. Kimileri karşılaşma dalında, kimileri güzelleme, taşlama, dert vs. konularında, kimileri de destan, türkü, hikâye anlatma ve tasnifi konusunda ön plana çıkarlar. Meseleye bu açıdan baktığımızda Talibî'yi bir *destan şairi* olarak niteleyebiliriz. Nitekim o, pek çok destan yazmakla kalmamış, belki de edebiyatımızın en hacimli destanlarını ortaya koyanlardan biri olmuştur. Bu açıdan önemli gördüğümüz şiirler ve dörtlük/bent sayıları şunlardır: *Zelzele ve Seylâp Destanı: 73 dörtlük, Kıbrıs Destanı: 77 dörtlük, Deprem Destanı: 89 dörtlük.*

Tespit edebildiğim kadarıyla Talibî'nin 203 şiiri vardır. Bunları konularına göre şöyle sıralayabiliriz:

*Kendisi ile İlgili Şiirler: 16
Dilek Öğüt Şiirleri: 3
Aşk Şiirleri: 30
Tabiat Şiirleri: 5
Dert- Şikâyet Şiirleri: 35
Fikri Deyişler: 5
Millî Hislenişler: 10
Taşlama-Yergi Şiirleri: 5
Ağıt Destanlar: 3*

Beldelerle İlgili Destanlar: 25
Dua Destanları: 5
Olay Destanları: 7
Kız / Kadın Destanları:7
Kişilerle İlgili Destanlar: 5
Kurum ve Tesislerle İlgili Destanlar: 5
Millî Duygularla Söylenmiş' Destanlar: 17
Sosyal Konulu .Destanlar : 13
Yolculuk Destanları: 3
Karşılaşmalar: 4

Âşıkların edebiyatımıza dolayısıyla kültürümüze yaptıkları en önemli katkı, şüphesiz Türkçeye hizmetleridir. Az kelimeyle derin anlamlı sözler söylemeleri, onların başta gelen vasıflarıdır. Duygu ve düşüncenin şiir tekniğiyle birleşmesiyle ortaya çıkan sözler, bir bakıma onların gücünü ve büyüklüğünü belirler. Konuya bu açıdan baktığımızda Talibî'yi usta âşıklar sınıfına koyabiliriz.

İşte Talibî'nin bu vadide söylediği birkaç söz:

Milletimi nazar ettim Ankara 'nın dağından
Vatan için bir mum yaktım yüreğimin yağından

.....

Bende bülbül gibi'ötmek isterim
Karşımda kırmızı bir gül olmalı

.....

Yüreğim pek dertli sözüm ağlıyor
Ak kâğıtta kara yazım ağlıyor
Gözüm ağlamazsa sözüm ağlıyor
Bakın kâfirlerin zulümatına

.....

Kızlar kalbur olsa bende elensem
Kızlar pınar olsa bende sulansam
İpek olup ince hele dolansam
İbrişimden olsam şah kızların

.....

Yüce dağ başında pınar gözüsun
Sürüden seçilmiş emlik kuzusun

*Güzellerin başı yayla kızıstın
Belki seni bana yazar Yaradan*

Talibî'nin gücünü belirleyen ve halkın beğenisini sağlayan öğelerden birisi de şiirlerinde özlü ifadelerle yer vermesidir. Bu, gerçekten her âşıkta bulunması gereken bir husustur. Halk, düşüncelerinin, duygularının, içinde bulunduğu dünyanın tercümanı olarak gördüğü âşıkları, genellikle bu yönüne özellikle önem verir. Nitekim Talibî, yeri geldiğinde hemen her konuda özlü sözleri kullanarak âşıklığın gereklerinden birisini yerine getirmiştir.

*Zenginlerin bir çiçeği gül olur
Fukaralar altın bulsa pul olur
Fukaranın akıllısı del'olur
Zenginlerin delileri vel'olur
.....*

*Hasır yakışır mı tüccar yüküne
Boncuk yakışır mı elmas dengine
Cingen kızı yakışır mı zengine
.....*

*Ananın yurdunu tutmaz analık
Odanın yurdunu tutmaz danalık
Çuhaya yakışmaz çuldan yamalık
.....*

*Aslanın yerine kedi yatar mı
Bülbülün yanında baykuş öter mi
Ağanın yurdunu köle tutar mı
.....*

*Dünya cennet olur zengin olursan
Cehenneme döner fakir kalırsan
.....*

*H er çiçeğe arı konar
Ayrı ayrı bala gider
.....*

*Altını sarrafa bozdur
Başka yerde pula gider*

.....

*Kız evlâdı ocak yakmaz
O da bir gün ele gider*

.....

*Mal kazanan haram ile
Ahırında sele gider*

Gezdiği yerlerdeki cami, köprü, medrese, türbe, kale gibi tarihi eserler; ırmak, göl, deniz bağ, bahçe, park, mağara gibi tabiat parçaları; olaylar, ahlakî, dinî ve sosyal konular Talibî'nin ele aldığı- konuların temel noktasını teşkil eder. Bunları şiirlerinde gayet ustalıkla yansıtırken, hemen her çağda ve her kafadaki insana hitap etme başarısını göstermiştir. Elbetteki, bunda sade, zengin halk Türkçesinin önemli bir payı vardır.

Olayları, durumları kanaat ve düşüncelerini en ince ayrıntılarına kadar ustalıkla anlatabilen, hiç bir ayrıntıyı ve güzelliği gözden kaçırmayan Talibî, yeri geldiğinde kişi ve kurumları, iğneleyici ve keskin zekası sayesinde en acımasız şekilde hicvetmiştir.

Talibî, kışın köy odalarında ve düğünlerde, sık sık şiirleri söylenen Karacaoğlan, Ruhsatî ve Erzurumlu Emrah'tan etkilenmiştir.

Talibî'nin derin anlamda herhangi bir âşığı etkilediğini maalesef söyleyemiyoruz. Ancak Şarkışla ve Altınyayla civarında yetişen âşıklar üzerinde etkisi olduğunu söylememiz mümkündür.

Talibî, Sivas'ın dolayısıyla ülkemizin yetiştirdiği büyük âşıklardan birisidir. Hemen her gittiği yerde (Ankara., İstanbul., İzmir, Eskişehir, Konya, Sivas, Kayseri, Adana., Samsun...) kitaplar bastırıştır. Asıl konuya geçmeden bu kitapların listesini vermek yerinde olacaktır.

Talibî'nin kitapları:

1. Büyük Ölüm Acısı (?)
2. Çukurova Sesleniyor (1950)
3. Erciyes Yaylası (1949)
4. Felek Yarası (?)
5. İlâveli Ankara Destanı (1939)
6. İnkılap Sesi (1961)
7. Kahraman Türk Ordularının Zafer Destanı (1958)
8. Kıbrıs Destanı (1974)

9. Kore Harbi Şehitleri Destanı (?)
10. Samsun Destanı (1952)
11. Seher Yeli gibi (1946)
12. Talibî Coşkun (1935)
13. Trakya, Destanı (1948)
14. Zelzele Seylap Destanı (?)